Семенчук В. В.

ФОРМУВАННЯ ЕТНОКУЛЬТУРНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СТУДЕНТІВ-МУЗИКАНТІВ У ЗВО

Інтеграція України у світову спільноту потребує радикальних змін в освітній галузі. Необхідна наскрізна гуманізація освіти, посилення особистісного виміру в педагогічній науці і практиці. Орієнтація на людину (дитину, юнака-дівчину, студента, якісно підготовленого спеціаліста) має стати головною метою і змістом системи освіти XXI ст. На перше місце потрібно поставити людину і людинознавчі дисципліни [5, с. 122].

Аналіз останніх досліджень і публікацій показав, що проблема етнокультурної підготовки майбутніх педагогів-музикантів в останні роки цікавить багатьох дослідників, зокрема О. Батухтіну, Г. Воробей, Р. Друженeнко, Т. Дяченко, Я. Журецького, Т. Зякун, В. Комiссарова, О. Кузик, І. Лебідь, В. Мусієнко, Г. Філіпчука та інших.

В освітніх викликах актуалізується компетентнісний підхід, у межах якого проблема етнокультурності сконцентровує увагу на набутті особистістю етнокультурної компетентності як ключової. Компетентнісний підхід в освіті перебуває в полі уваги сучасних учених (Н. Бібік, Л. Ващенко, С. Клепко, О. Лебедєв, О. Локшина, О. Овчарук, О. Савченко, О. Пометун, І. Родигіна, А. Хуторськой та інші).

У документах ООН і ЮНЕСКО, що стосуються проблем виховання дітей і молоді у XXI ст., зазначається: підготувати молодь до життя в полікультурному світі – одне із пріоритетних завдань сучасної освіти. В доповіді Міжнародної комісії з освіти для XXI ст. підкреслюється, що одна з найважливіших функцій сучасної вищої школи – навчити людей жити під одним спільним дахом, допомогти їм перетворити існуючу взаємозалежність держав і етносів у свідому солідарність. Університетська освіта покликана виховувати новатора та громадянина-патріота своєї країни, відповідальну особистість, яка визнає верховенство права і є компетентним фахівцем в обраній галузі [7, с. 114].

У педагогічній теорії і практиці відбуваються суспільні перетворення, де етнокультурні компетенції складають базову компетентністну модель майбутніх педагогів, тим самим вливаючись в освітній процес на рівні професійних компетенцій. Все активніше розробляються етнокультурні проблеми в педагогічній науці, де з'являються різні праці, присвячені окремим питанням виховання засобами традиційної культури. Це віжображається і в сучасних освітніх програмах.

Результатом освоєння основної освітньої програми, спрямованої, в тому числі і на задоволення мовних прав і етнокультурних потреб студентів-музикантів, має стати формування наступних етнокультурних компетенцій:

- володіння етнокультурними правилами поведінки і норм моралі;
- розумінням історії становлення різних типів культур, володінням способами освоєння і передачі культурного досвіду;
- готовністю до самопізнання, самодіяльності, освоєння культурного багатства як фактора гармонізації особистісних і міжособистісних відносин;
- володінням культурою мислення, знанням його загальних законів, здатністю в письмовій та усній мові правильно (логічно) оформити його результати;
- здатністю здійснювати письмову і усну комунікацію державною мовою і усвідомлювати необхідність знання інших мов;
- володіти системою психологічних засобів аналізу і оцінки етнокультурологічних знань;
- усвідомлювати сутність і значення інформації щодо розвитку полікультурного суспільства;
- здатність усвідомлювати відмінності в етнокультурі при соціокультурному самовизначенні [2].

Перш ніж перейти до пояснення поняття «етнокультурна компетентність», слід дати тлумачення більш широкій категорії, а саме «етнопедагогіці». Поняття «етнопедагогіка» в науковий обіг ввів Г. Волков. Етнопедагогіку він трактує як науку про досвід народних мас щодо виховання підростаючого покоління. Вона вивчає шляхи реалізації прогресивних педагогічних ідей народу в сучасній педагогічній практиці, з'ясовує педагогічний зміст

багатьох явищ народного життя і їх відповідність сучасним виховним завданням [1, с. 22]. Народна педагогіка є складовою частиною народної (етнічної) культури. Це той могутній феномен, що забезпечує збереження національного характеру, звичок і психології людини [8, с. 5].

Етнокультурна компетентність має складну структуру, а тому і непростий механізм формування, що робить цей процесс складним і тривалим у часі. Цей процес розглядається як отримання індивідом об'єктивних знань та уявлень щодо своєї етнічної культури, історії рідного краю, духовно-моральних цінностей і особливостей своєї нації [3, 44].

Етнокультурна компетентність (англ. Ethno-cultural competence) – це властивість особистості, що виражається в наявності сукупності об'єктивних уявлень і знань про ту чи іншу етнічну культуру, що реалізується через уміння, навички та моделі поведінки, що сприяють ефективному міжетнічному взаєморозумінню і взаємодії [10].

Технологією формування етнокультурної компетентності особистості є певна педагогічна система множини взаємопов'язаних і взаємообумовлених цілісних компонентів, що становлять єдине ціле в своїй структурі, поєднані спільною метою, мотивами і завданнями, спрямованими на поетапне становлення в молоді особистісного, гносеологічного, операційного, проєктивного компонентів етнокультурної компетентності.

Дослідниця А. Бугаєва використовує термін «традиційна педагогічна культура» в значенні «етнічна педагогіка», яка досліджує особливості функціонування народної педагогіки з позицій національної психології. Етнопедагогічна культура, за визначенням В. Ніколаєва, є соціально-педагогічним феноменом, який характеризує міру засвоєння традиційної педагогічної культури народу, розуміння виховної сутності її цінностей, їх адекватного використання в сучасній виховній практиці [6, с. 15].

Етнокультурна компетентність ставить за мету етнокультурну підготовку і вимагає набуття майбутнім педагогом музичного мистецтва: − етнопедагогічної освіченості – системи знань, що лежать в основі здійснення процесу навчання на ґрунті традиційної педагогічної культури відповідно до сучасного

гуманістичного зорієнтування системи освіти; − етнопедагогічного світогляду – обізнаності в актуальних проблемах навчання та виховання на основі традиційної педагогічної культури і апробованими способами їх вирішення; − етнопедагогічного мислення – становлення стилю мислення, орієнтованого на знаходження шляхів оптимальної організації процесу навчання на основі народного досвіду у цій галузі; − етнопедагогічного досвіду – досвіду прийняття етнопедагогічно грамотних рішень. М. Харитонов у структурі етнопедагогічної компетентності виділяв такі компоненти: − цілі засвоєння навчальних дисциплін на основі традиційної педагогічної культури, їх змістове наповнення і пріоритетність в умовах сьогодення; − психологічні механізми оволодіння етнопедагогічними знаннями і способами їх використання в процесі навчання; − етнопедагогічні поняття і фактори, що безпосередньо наявні в шкільних підручниках або пов’язані з ними; − критерії оцінки дидактичних і розвиваючих цінностей різного етнопедагогічного змісту; − найбільш типові способи засвоєння традиційної педагогічної культури (інструментарію, організаційних форм навчання і контролю) [9, с. 14].

Етнокультурна компетентність студента-музиканта є елементом не лише мистецької освіти та художньої направленості навчання, а і його буденної свідомості та повсякденної поведінки. Тому вона має наскрізний характер і охоплює всі сфери життєдіяльності, проявляється переважно на підсвідомому рівні.

Слід усвідомлювати, що етнокультурна компетентність або некомпетентність особистості яскраво і суспільно значуще проявляється на стику культур, де можуть виникати різні конфлікти, пов’язані з розумінням, адекватним сприйняттям предметів, явищ, процесів відповідної культури. Необхідно пам’ятати, що на тлі зниження загальної етнокультурної компетентності в сучасних індустріальному суспільстві виявляються явища суспільної незатребуваності цієї якості [4, с. 64–65]. Тому рівні етнокультурної компетентності або некомпетентності студента-музхиканта визначаються як індивідуальними, так і суспільними факторами.

В умовах євроінтеграції метою вищої освіти студентів-музикантів має стати усвідомленість людиною власних коренів, свого місця у світі, засвоєння кожним індивідом етнокультури спільноти, культури міжетнічного спілкування. Етнокультурна компетентність як рушійний механізм адекватного ставлення до поліетнічності покликана виховувати у студентів музичного мистецтва сферу матеріальної і духовної художньої культури, яка виражається у етнопедагогічній освіченості, етнопедагогічному світогляді, етнопедагогічному мисленні, етнопедагогічному досвіді. Можна виділити такі основні напрями формування етнокультурної компетентності студентів музичного мистецтва: етнокультурна ідентифікація, яка може бути об'єктивною (культурна основа) або суб'єктивною (самоприписування); «занурення» у світ етнокультури засобами включення в творчу педагогічну діяльність; етнокультурна теоретична підготовка майбутніх вчителів музичного мистецтва як основа готовності до здійснення етнокультурного виховання.

Отже, формування етнокультурної компетентності – це складний багатовимірний процес якісних змін у когнітивній, мо рально-естетичній, емоційній сферах особистості.

Список використаних джерел:

1. Волков Г. Н. Этнопедагогика: учебник для студентов средних и высш. учеб. заведений. Москва : Академия, 1999. 168 с.

2. Зимняя И. А. Ключевые компетенции – новая парадигма результата современного образования. URL: http://www.eidos.ru/joumal/2006/0505 (дата звернення: 06.04.2021).

3. Косенко Ю. Етнопедагогічний підхід до професійної підготовки майбутніх педагогів дошкільних навчальних закладів // Вісник Прикарпатського університету. Педагогіка. Івано-Франківськ, 2008. – Вип. XIX-XX. –С. 67–74.

4. Мала енциклопедія етнодержавознавства / НАН України. Інститут держави і права ім. В. М. Корецького; за ред. Ю. І. Римаренко та ін. Київ : Довіра: Генеза, 1996. 942 с.

5. Науково-освітній потенціал нації: погляд у XXI ст. / В. Литвин, В. Андрущенко, А. Гуржій та ін. Київ : Навчальна книга, 2004. Кн. 2: Освіта і наука: творчий потенціал державо- і культуротворення. 672 с.

6. Николаев В. А. Теория и методика формирования этнопедагогической культуры учителя : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра пед. наук. Москва : МПГУ, 1998. 28 с.

7. Олексюк О. М., Ткач М. М. Педагогіка духовного потенціалу особистості: навч. посібник. Київ : Знання України, 2004. 264 с.

8. Стельмахович М. Г. Українська народна педагогіка. Київ : ІЗМН, 1997. 232 с.

9. Харитонов М. Г. Теория и практика этнопедагогической подготовки учителя начальных классов национальной школы : автореф. дисс. д-ра пед. наук. Москва : МПГУ, 1999. 32с.

10. Этнокультурнаякомпетентность. Википедия. Свободная энциклопедия.https://ru.wikipedia.org/wiki/%D0%AD%D1%82%D0%BD%D0%BE%D0%BA%D1%83%D0%BB%D1%8C%D1%82%D1%83%D1%80%D0%BD%D0%B0%D1%8F_%D0%BA%D0%BE%D0%BC%D0%BF%D0%B5%D1%82%D0%B5%D0%BD%D1

%82%D0%BD%D0%BE%D1%81%D1%82%D1%8C (дата звернення: 06.04.2021).